

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЧУМАК ВОЛОДИМИР ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 342.9:351.74(100:477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ
ГРУЗІЇ, КРАЇН БАЛТІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України

Науковий консультант: доктор юридичних наук, доцент
Клочко Анатолій Миколайович, Харківський національний університет внутрішніх справ, проректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Миколенко Олександр Іванович, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, завідувач кафедри адміністративного та господарського права;

доктор юридичних наук, доцент
Юнін Олександр Сергійович, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, директор навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації;

доктор юридичних наук, доцент
Дрозд Олексій Юрійович, Національна академія внутрішніх справ, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи

Захист відбудеться 23 жовтня 2019 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 23 вересня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проголошення незалежності ознаменувало новий етап розвитку України як демократичної, соціальної та правової держави. Розвиток громадянського суспільства супроводжували процеси реформування національного законодавства, які, на жаль, часто свідчили про їх недосконалість, у зв'язку з чим виникла необхідність звернення до досвіду зарубіжних країн у питанні реформування тієї чи іншої сфери державного регулювання.

Сучасний етап державних трансформацій пов'язаний із обранням Україною курсу на євроінтеграцію, а також із подіями Революції Гідності 2014 року в Україні. Революція Гідності стала каталізатором сучасних змін і показала недоліки у роботі правоохоронних органів. Як наслідок, було розпочато реформування правоохоронної системи, ключовим елементом якого стала ліквідація «міліції» та створення Національної поліції України як органу нової формації служіння суспільству за європейським зразком.

Модель правоохоронного органу, що передбачає надання сервісних послуг населенню, для зарубіжних країн не нова та має позитивний досвід впровадження не лише в країнах – членах Європейського Союзу (ЄС), а також у «країнах пострадянського простору». У зв'язку з цим виникає необхідність звернення до зарубіжного досвіду реформування правоохоронної системи, насамперед у тих державах, що вийшли зі складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік і на сьогодні є повноправними й асоційованими членами ЄС. Такими країнами є: Латвія, Литва, Естонія та Грузія. Через те, що у процесах реформування правоохоронної системи України беруть активну участь представники названих країн, закономірним вбачається провести наукове всебічне дослідження досвіду латвійських, литовських, естонських і грузинських фахівців у побудові ефективної правоохоронної системи та створенні органу європейського зразка з метою його застосування в Україні для розбудови Національної поліції України.

Водночас важливо творчо підійти до запровадження позитивного зарубіжного досвіду функціонування правоохоронної системи у контексті перегляду філософії діяльності підрозділів Національної поліції України, вироблення науково обґрунтованих концепцій і механізмів забезпечення публічної безпеки і коригування організаційно-правових засад діяльності Національної поліції України. Особлива увага має приділятися аналізу апробованих підходів до закріплення правового статусу Національної поліції України, визначення конфігурації поліцейських систем, удосконалення форм і методів правоохоронної діяльності, впровадження європейських стандартів та цінностей дотримання прав і свобод людини, налагодження партнерської взаємодії між поліцією і населенням, встановлення громадського контролю за діяльністю Національної поліції України та поглиблення міжнародного співробітництва із представниками поліцейських відомств і європейськими поліцейськими організаціями тощо.

Саме наближеність поліцейських систем у Латвії, Литві, Естонії та Грузії

до європейських стандартів і цінностей становить інтерес щодо імплементації їх досвіду у вітчизняні процеси удосконалення діяльності Національної поліції в Україні, а тому дослідження діяльності вищевказаних держав покладено в основу дисертаційної роботи.

У цьому контексті особливо важливим є здійснення компаративного аналізу особливостей організаційно-правового забезпечення діяльності поліції країн Балтії та Грузії, що перебувають на різних стадіях державного розвитку, однак націлені на лібералізацію суспільного життя і забезпечення загальнолюдських цінностей з урахуванням європейських стандартів, а тому змушені здійснювати пошук нових шляхів вирішення схожих проблем у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. Підвищена увага до правового й інституційного забезпечення діяльності поліції чотирьох європейських держав сприяє розкриттю особливостей підходів до визначення правового статусу поліції у суспільстві, де упродовж двох останніх десятиліть відбувся злам тоталітарних інституцій та запроваджено європейські стандарти державного управління. Цінність накопиченого досвіду реформування правоохоронної системи у країнах Балтії та Грузії пояснюється географічною близькістю цих країн, спорідненістю вирішуваних проблем і необхідністю поглиблення співробітництва у боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Діяльність поліції окремих країн світу аналізувалася у працях таких учених, як: В. Б. Авер'янов, Ю. Е. Аврутін, Г. В. Атаманчук, О. І. Безпалова, Я. М. Бельсон, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, А. В. Биков, Д. В. Васильєв, В. М. Гиленсен, Є. А. Гетьман, О. П. Гетманець, І. П. Голосніченко, І. А. Горшеньова, А. В. Губанов, С. М. Гусаров, М. В. Даньшин, О. В. Джафарова, О. Ю. Дрозд, Є. В. Додін, В. О. Заросило, В. П. Захаров, А. А. Касаткіна, В. М. Князєв, Л. Т. Кривенко, Б. С. Крилов, А. М. Ключко, А. П. Ключніченко, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, С. В. Константинов, К. Б. Левченко, М. В. Лошицький, В. О. Малярова, Г. І. Мачковський, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, Л. В. Могілевський, О. М. Музичук, В. В. Назаров, Н. Р. Нижник, В. І. Олефір, М. П. Орзіх, І. А. Петрова, В. М. Плішкін, О. С. Проневич, О. В. Пчеліна, В. Д. Пчолкін, В. П. Петков, П. М. Рабінович, Ю. І. Римаренко, О. Ю. Салманова, В. М. Селиванов, Д. В. Сімонович, О. Ю. Синявська, О. Ф. Скакун, Ю. П. Соловей, В. В. Сокурєнко, Ю. М. Старілов, Р. Л. Степанюк, В. Д. Сущенко, В. В. Цветков, М. В. Фільштейн, Р. В. Шаповал, В. В. Шендрик, В. К. Шкарупа, Е. Г. Юмашев, О. О. Юхно, О. С. Юнін, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та ін.

Водночас, незважаючи на велику кількість різнопланових академічних наукових публікацій, необхідно визнати, що на цей час досі відсутній комплексний підхід до удосконалення адміністративно-правових засад діяльності поліції і впровадження в Україні новітніх стандартів поліцейської діяльності. Відсутність предметних наукових праць із цих проблем, недосконалість правових засад діяльності органів Національної поліції України та, відповідно, потреба покращення їх практичної діяльності

зумовлюють актуальність дослідження специфіки адміністративно-правових засад діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України, здійснюючи їх порівняльний аналіз, наслідком чого має стати з'ясування перспектив використання позитивного зарубіжного досвіду в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»; Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015; Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2016–2020 років, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року та відповідає пп. 1.2, 1.8, 2.8, 5.18 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275; пп. 1.1, 1.4, 2.5, 3.3, 3.6 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 рр., схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23.02.2016 року (протокол № 2), а також переліку тем науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Харківського національного університету внутрішніх справ, що зареєстровані в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014–2018 років: «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (номер державної реєстрації 0113U008189), «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації 0113U008197).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових праць, законодавства Грузії, країн Балтії, України та практики його реалізації визначити специфіку адміністративно-правових засад діяльності поліції Грузії, країн Балтії, а також надати ґрунтовні пропозиції та рекомендації щодо шляхів використання позитивного зарубіжного досвіду для удосконалення адміністративно-правових засад діяльності органів Національної поліції України та впровадження в Україні новітніх стандартів поліцейської діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- розкрити зміст і визначити поняття поліцейської діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання в сучасній державі;
- встановити завдання, функції та правові засади діяльності поліції;
- узагальнити форми та методи діяльності поліції;
- систематизувати та розкрити зміст сучасних концепцій поліцейського права, а також визначити перспективи їх впровадження в Україні;
- визначити структуру поліцейських систем Грузії та країн Балтії;

- розкрити зміст і значення роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії крізь призму її належності до соціального управління;

- встановити організаційно-функціональну структуру загальнонаціональних поліцейських відомств Грузії та країн Балтії, представлених на рівні міністерств;

- з'ясувати організаційні засади діяльності поліції на регіональному та місцевому рівнях у Грузії та країнах Балтії, їх систему, структуру й особливості функціонування;

- надати загальну характеристику адміністративно-правового статусу поліції Грузії та країн Балтії через розкриття сутності його структурних елементів;

- встановити понятійно-категоріальний апарат національних поліцейсько-правових доктрин Грузії та країн Балтії;

- розкрити зміст адміністративної правосуб'єктності поліції як суб'єкта державної правоохорони на прикладі Грузії та країн Балтії;

- узагальнити інноваційні підходи до організації роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії;

- виявити правові стандарти реалізації дільничним офіцером функції офіцера першого контакту (на прикладі естонської поліції);

- встановити організаційно-правові засади залучення громадськості до здійснення поліцейської діяльності у Грузії та країнах Балтії;

- визначити порядок адміністративно-правового регулювання застосування примусових заходів поліцейськими Грузії та країн Балтії;

- розкрити особливості правового регулювання кадрового забезпечення діяльності поліції Грузії та країн Балтії;

- визначити основні адміністративно-правові засади службової кар'єри в поліції Грузії та країн Балтії;

- окреслити особливості організації підготовки поліцейських кадрів у Грузії та країнах Балтії;

- розробити пропозиції та рекомендації щодо впровадження досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії в умовах реформування системи Міністерства внутрішніх справ України та удосконалення діяльності Національної поліції України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України.

Предмет дослідження становлять адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України через здійснення їхнього порівняльного аналізу.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість дослідити актуальні питання дослідження в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Так, за допомогою історико-правового методу досліджено походження та розвиток нормативно-правових актів, що регламентують

діяльність поліції Грузії, країн Балтії та України (підрозділи 1.1., 1.2., 1.3., 1.4., 1.5.). Системно-структурний метод використовувався під час визначення місця та особливостей функціонування органів поліції Грузії та країн Балтії (підрозділи 2.1., 2.2., 3.1.). Порівняльно-правовий метод використано для дослідження досвіду правового регулювання діяльності поліції Грузії та країн Балтії та можливості його адаптації в Україні (підрозділи 1.3., 2.2., 3.3.). Формально-логічний метод використано для виявлення прогалин правового регулювання діяльності поліції (підрозділи 1.2., 1.3., 1.5., 2.1., 3.3.). Метод документального аналізу використовувався для ілюстрації досягнень і недоліків у правовому регулюванні діяльності Національної поліції України (підрозділи 1.2., 1.3., 3.3., 4.3.). Соціологічний та статистичний методи використано з метою узагальнення наявної правової практики, що надало можливість проаналізувати емпіричну інформацію за темою дисертації (підрозділи 1.3., 1.4., 3.2., 3.3.). Індуктивний та дедуктивний методи застосовано для узагальнення та аналізу емпіричної інформації за тематикою дослідження (розділи 4–5). Вимоги формальної логіки щодо послідовності, визначеності, несуперечності й обґрунтованості суджень використано під час формулювання висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження.

Емпіричною базою сформульованих у дисертаційному дослідженні теоретичних висновків є узагальнення матеріалів практичної діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України, аналітичні статті, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали з цих питань, а також матеріали, отримані у процесі особистого спілкування дисертанта з працівниками поліції за темою дисертаційного дослідження.

Теоретичну базу дослідження склали наукові праці провідних фахівців у галузі філософії, соціології, загальної теорії держави та права, конституційного, адміністративного, трудового, кримінального, міжнародного права, інших галузевих правових наук, які містять положення, що визначають адміністративно-правові засади діяльності поліції.

Нормативною основою дослідження є положення Конституції України, Грузії, Литви, Латвії, Естонії, міжнародно-правових актів та угод, ратифікованих Верховною радою України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, Грузії та країн Балтії, що визначають адміністративно-правові засади діяльності поліції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень, в якому з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права розкрито специфіку адміністративно-правових засад діяльності поліції Грузії, країн Балтії, а також надано ґрунтовні пропозиції та рекомендації щодо шляхів використання позитивного зарубіжного досвіду для удосконалення організаційно-правових засад діяльності органів Національної поліції України та впровадження в Україні новітніх стандартів поліцейської діяльності. Під час проведення дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень і висновків. Основні з них такі:

вперше:

- розкрито зміст завдань поліції (надання поліцейських послуг) у їх вираженні через часткові цілі: забезпечення публічної безпеки та порядку; охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидія злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

- встановлено, що поліцейські заходи, застосування яких урегульовано адміністративно-правовими нормами, є втіленням адміністративного примусу в правоохоронній діяльності поліції; сформульовано авторське визначення поняття адміністративного примусу як методу адміністративної діяльності поліції; систематизовано та класифіковано поліцейські заходи; виявлено недоліки положень Закону України «Про Національну поліцію», що стосуються змісту і видів поліцейських заходів; запропоновано шляхи їх усунення;

- визначено вичерпну систему нормативно-правових актів, що регламентують організацію та функціонування поліції Грузії та країн Балтії, в яких особливе місце відведено «поліцейським законам», тобто законам, призначеним для комплексного врегулювання окремих напрямів діяльності поліції; нормативно-правовим актам місцевих рад, які призначені для врегулювання діяльності муніципальної поліції та інституту помічників поліції характерного для системи поліції Республік Естонія та Литва;

- застосовано правовий підхід, який забезпечує нормативно-текстуальну імплементацію поняття «презумпція правоти поліцейського» у межах норм Закону України «Про Національну поліцію» шляхом обґрунтування його фактичного існування, вдавшись до відсильної та банкетної норм вираження у положеннях останнього чинних норм Конституції України, КУпАП та КАС України, що створює правові передумови для втілення першого як ефективної юридичної гарантії діяльності поліції;

- проведено порівняльний аналіз правових засад застосування примусових заходів (фізична сила, спеціальні засоби, вогнепальна зброя) поліцейськими Грузії, країн Балтії та України, в результаті чого запропоновано імплементувати зарубіжний досвід використання у законодавстві понять «активне застосування вогнепальної зброї» та «пасивне застосування вогнепальної зброї» як таких, що об'єктивно відтворюють мету та процедуру використання цього виду примусового заходу;

удосконалено:

- підхід щодо розуміння поліцейської діяльності крізь призму реалізації концепції «Community Policing», у результаті чого остання подана як нова поліцейська філософія або поліцейська парадигма, згідно з якою поліція та інститути громадянського суспільства спільно вирішують питання громади на регіональному та місцевому рівнях;

- поняття поліцейського права, яке визначено як сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері поліцейської діяльності, тобто діяльності органів виконавчої влади (посадових осіб) та інших

уповноважених на це суб'єктів, поєднаної з безпосереднім вторгненням (гласним або негласним) у права та свободи фізичних і юридичних осіб;

- підхід щодо визначення взаємозалежності превенції та інтервенції у діяльності поліції, відповідно до якого превенція являє собою стратегічний напрям соціальної інтервенції при здійсненні завдань з підтримання публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, втілюючись у формі встановлення контролю за станом злочинності, публічної безпеки та миру;

- розуміння поліції Грузії як відособленої правоохоронної установи, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ Грузії на правах самостійного департаменту, очолюваного директором, до складу якого входять інші департаменти – спеціально створені профільні підрозділи, що виконують окремі завдання, поставлені перед поліцією; поліції Латвійської Республіки, яка являє собою озброєний воєнізований державний або муніципальний орган, підконтрольний Міністерству внутрішніх справ Латвійської Республіки;

- класифікацію засад правового регулювання державно-службових відносин у поліції Грузії та країн Балтії, зокрема, запропоновано їх поділити на дві окремі групи, де перша об'єднує універсальні принципи побудови державно-службових відносин і відповідні, переважно законодавчі нормативно-правові акти, а друга – спеціальні засади та підзаконні нормативно-правові акти, на підставі яких розвиваються службові відносини в органах поліції;

- систему знань щодо організації підготовки поліцейських кадрів у Грузії та країнах Балтії шляхом виокремлення їх особливостей, серед яких: чітка регламентація дій суб'єктів підготовки поліцейських кадрів; потужне методичне та навчальне (наукове) забезпечення, що має прикладне спрямування; професійна спрямованість навчання, що досягається завдяки широкому спектру спеціалізацій і професійних програм, освітніх практичних форм навчання; висока інтенсивність занять поєднана з одночасним створенням гідних умов для навчання та відпочинку курсантів; підвищені вимоги до науково-педагогічних працівників, які обираються на конкурсній (рейтинговій) основі з урахуванням набутого ними практичного досвіду; постійний «зворотний зв'язок» («feedback») між курсантами й адміністрацією під час всього проміжку навчання, а також практичними працівниками поліції;

дістали подальшого розвитку:

- система європейських принципів діяльності поліції у межах їх поділу на загальноправові та спеціальні європейські принципи;

- уявлення про інноваційні підходи щодо організації роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії, якими визнані організаційно-правові аспекти: взаємодія поліції Грузії з інститутами громадянського суспільства в межах моделі: «САРА» (сканування, аналіз, реакція, аналітична оцінка) та Модуль аналізу проблем; функціонування Добровільних помічників офіцерів поліції (Естонія); втілення проекту «Безпечне місто, безпечний регіон, безпечна держава» (Грузія); проекту

«ePolicija.lt» – електронного порталу з надання послуг поліції (Литва); функціонування символу поліції для дітей (Литва, Естонія); поліцейських освітніх кампаній «Але я маю втручатися», «Але я» (Естонія);

- питання взаємозалежності адміністративної правосуб'єктності й адміністративно-правового статусу поліції (на прикладі Грузії та країн Балтії), відповідно до якого адміністративна правосуб'єктність є юридичною категорією, зміст якої визначає адміністративно-правовий статус поліції, її місце у системі органів виконавчої влади;

- розуміння функцій поліцейського першого контакту шляхом характеристики такого соціального інституту поліції Естонії, як «констеблі» та «веб-констеблі», запровадження яких спрямовано на покращення якості обслуговування населення, демократизацію дільничних поліцейських як офіцерів першого контакту, соціалізацію поліцейської діяльності через мережу Інтернет;

- визначення структури та системи загальнонаціональних поліцейських відомств Грузії та країн Балтії, яка представлена відповідними міністерствами – центральними органами виконавчої влади, що виступають провідними суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави, у складі яких діють управління, центри, служби та департаменти, зокрема, департаменти поліції;

- уявлення про понятійно-категоріальний апарат національних поліцейсько-правових доктрин Грузії та країн Балтії шляхом висвітлення змісту таких як: «внутрішня безпека», «публічна безпека», «публічний порядок», «захист від небезпек», «поліцейське право», «поліція», «адміністративна діяльність поліції», що переважно знайшли своє відображення в нормах конституційного й адміністративного законодавства;

- узагальнення основних адміністративно-правових засад службової кар'єри в поліції Грузії та країн Балтії, деталізація регламентації та організації процедури проходження конкурсного відбору кандидатами на службу в поліцію, в результаті якого отримано окремі положення, які доцільно врахувати в процесі конкурсного відбору кандидатів на службу до Національної поліції України, зокрема, в частині приділення особливої уваги складанню психологічного портрету особи та її психоемоційного стану;

- узагальнення досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії, у результаті чого сформульовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення адміністративно-правових засад новоствореної Національної поліції України, які умовно розглянуто у межах окремих груп: щодо адміністративно-правового статусу Національної поліції України; щодо організаційної побудови Національної поліції України; у сфері превентивної діяльності Національної поліції України; у сфері інтервенційної діяльності Національної поліції України; у сфері кадрового забезпечення Національної поліції України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок теоретичних і практичних питань адміністративної діяльності Національної поліції України (*акт впровадження Хмельницького університету управління та права від 29 грудня 2018 р.; акт впровадження Академії Державної пенітенціарної служби України від 21 березня 2019 р.*);

- у сфері правотворчості – у ході розробки та внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які закріплюють правові засади діяльності Національної поліції України;

- у правозастосовній діяльності – впровадження отриманих результатів сприятиме підвищенню ефективності практичної діяльності підрозділів Національної поліції України (*акт впровадження Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України від 12 березня 2019 р.; акт впровадження Департаменту по взаємодії з правоохоронними органами та цивільного захисту Харківської міської ради від 3 жовтня 2019 р.*);

- у освітньому процесі – при проведенні занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Адміністративна діяльність поліції», «Судові та правоохоронні органи України», «Захист та дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції», «Організація служби дільничних офіцерів поліції», «Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності», підготовці освітніх програм, навчальних і практичних посібників, підручників, курсів лекцій (*акт впровадження Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки від 6 лютого 2019 р.; акт впровадження Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова від 19 лютого 2019 р.; акт впровадження Академії Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь від 5 квітня 2019 р.; акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 11 червня 2019 р.*).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення й висновки дисертації обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (Кошице, Словачка Республіка, 2014), «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 2015), «Повышение квалификации и переподготовка управленческих кадров: проблемы и решение» (Минск, Республика Беларусь, 2015), «Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах» (Харків, 2015), «Социально-психологические, уголовно-правовые и криминологические проблемы семейно-бытового насилия» (Баку, Азербайджанская Республика, 2016), «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні» (Дніпропетровськ, 2016), «Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для правоохранительных органов» (Минск, Республики Беларусь, 2016), «Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри» (Кіровоград, 2016), «Актуальні питання державотворення в Україні» (Київ, 2016), «Сучасні проблеми

адміністративного права та процесу» (Харків, 2017), «Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.)» (Харків, 2017), «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2018), «Science progress in European countries: new concepts and modern solution» (Штутгарт, Німеччина, 2018).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в одноосібній монографії, відображено у 30-х наукових статтях, з них – 23 опубліковано у наукових фахових виданнях України, 7 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, у 13 тезах наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, що містять 13 підрозділів, 6 пунктів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 479 сторінок. Список використаних джерел містить 648 найменувань і займає 66 сторінок, додатки розміщено на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено її зв'язок із науковими планами, темами та програмами, окреслено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи наукового дослідження, вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження, зазначено особистий внесок здобувача в їх отриманні, визначено структуру дисертації, апробацію дисертаційної роботи, структуру дисертації та загальну кількість публікацій.

Розділ 1 «Методологічні засади діяльності поліції в системі органів публічної влади сучасної держави» складається з п'яти підрозділів, у яких досліджено соціальну та правову природу поліції. Визначено основні передумови виникнення та функціонування інституту поліції в Україні, Грузії та країн Балтії, охарактеризовано принципи роботи поліції у вищезазначених країнах.

У **підрозділі 1.1 «Поліцейська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання в сучасній державі»** простежено історичний розвиток наукових поглядів на визначення та взаємозалежність ключових понять юридичної поліцейстики, таких як «поліція» і «поліцейська діяльність».

Визначено, що категорія «поліція» є складним полісемантичним явищем, що розглядається теорією поліцейського права як орган на який покладено обов'язок з реалізації завдання із забезпечення внутрішньої безпеки держави. Розкрито зміст категорії поліцейської діяльності в сучасній державі шляхом виокремлення та надання характеристики суспільним відносинам, які виступають об'єктом адміністративно-правового регулювання. Здійснено розмежування правоохоронної і поліцейської

діяльності.

Визначено, що категорії «поліцейська діяльність» притаманні ряд специфічних, властивих тільки їй ознак, серед яких: соціальна природа; наглядово-примусова спрямованість; можливість реалізації методів адміністративного нагляду та примусу; публічний характер; формальна визначеність; первісність і взаємодія з громадськістю; цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт; широке коло суб'єктів поліцейської діяльності; охоронна спрямованість змісту поліцейської діяльності; нормативно-правовий характер реалізації. Таким чином, сформульовано авторські визначення категорії «поліція» та поняття «поліцейська діяльність» як об'єкта адміністративно-правового регулювання в сучасній державі.

У **підрозділі 1.2 «Європейські принципи діяльності поліції та завдання щодо їх втілення в Україні»** визначено об'єктивну необхідність переходу від позитивістського підходу тлумачення принципів діяльності поліції до нових стандартів країн Європейського Союзу.

Досліджено принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Проаналізовано юридичну сутність принципів діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України. Визначено, що в основу поліцейської діяльності країн Європейського Союзу покладені такі правові європейські принципи діяльності поліції як: законність, верховенство права, гуманізм, захист і дотримання прав людини, соціальна справедливість, відкритість, єдиноначальність, недопущення дискримінації; співрозмірність; здійснення дискреційних повноважень; політична нейтральність, прозорість діяльності, гласність та професійна таємниця.

Зазначено, що Національна поліція України здійснює свою діяльність відповідно до європейських принципів діяльності поліції, що були імplementовані у національну сферу правоохоронної діяльності та відображені у чинному Законі України «Про Національну поліцію».

Наголошено на необхідності виділення у діяльності Національної поліції України не лише загальних принципів (таких, що поширюються на діяльність державних органів виконавчої влади), але й спеціальних принципів (властивих виключно інституту поліції).

У **підрозділі 1.3 «Завдання, функції та правові засади діяльності поліції»** встановлено, що головна мета діяльності поліції полягає у забезпеченні охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтриманні публічної безпеки і порядку. Наголошено, що від правильного тлумачення завдань і функцій поліції залежить ефективність діяльності поліції взагалі.

Доведено, що завдання є складовими елементами мети діяльності поліції, означають цілі, досягнення яких бажане до визначеного моменту в часі в межах періоду, на який розраховано управлінське рішення відповідного органу чи підрозділу поліції. Водночас із зазначеним наголошено на необхідності класифікації завдань поліції за сферами діяльності (стратегічні; сфера забезпечення особистої безпеки громадян;

сфера захисту колективного й індивідуального майна; забезпечення правил дорожнього руху; сфера захисту суспільства та держави від протиправних посягань; сфера забезпечення публічного порядку та безпеки тощо).

Виходячи зі змісту завдань поліції визначаються функції як пріоритетні напрями реалізації завдань поліцейської діяльності. Зокрема, виділено такі функції діяльності поліції: адміністративна, оперативно-розшукова, кримінальна процесуальна, охоронна, превентивна, дозвільна, публічно-сервісна. Визначено можливість класифікації функцій поліції на загальні та спеціальні. Визначено, що функції поліцейської діяльності – це провідні напрями реалізації завдань поліції, що знайшли своє відображення у чинному законодавстві.

Підкреслено, що правову основу діяльності Національної поліції України складають: Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, закони України «Про Національну поліцію», «Про Дисциплінарний Статут Національної поліції України», акти Президента України та постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, акти Кабінету Міністрів України, а також видані відповідно до них акти Міністерства внутрішніх справ України, інші нормативно-правові акти.

У **підрозділі 1.4 «Розвиток форм і методів діяльності поліції в сучасних державах»** проаналізовано форми та методи діяльності поліції в сучасних державах і новоствореної Національної поліції України.

Наголошено, що функції діяльності поліції реалізуються у конкретних діях уповноважених суб'єктів, що знаходять зовнішній прояв у формах діяльності як об'єктивованого виразу сутності дій суб'єктів, які обґрунтовано розглядати у межах таких видів, як організаційні та правові. Своєю чергою, під формами адміністративної діяльності поліції запропоновано розуміти однорідні за характером і правовою природою групи дій, в яких реалізується компетенція поліції у сфері підтримання публічної безпеки та порядку і боротьби зі злочинністю. Серед основних форм діяльності поліції виділено: правову й організаційну (неправову), що, своєю чергою, поділяються на такі: правова – видання адміністративних актів, укладання адміністративних договорів, здійснення інших юридично значущих дій; організаційна форма передбачає можливість реалізації організаційних, організаційно-технічних, матеріально-технічних і громадсько-організаційних заходів.

Методи адміністративної діяльності поліції визначено як сукупність взаємопов'язаних між собою прийомів, способів досягнення ефективного впливу на окремих громадян, що застосовуються поліцейськими у визначених законом межах і відповідно до покладених на них повноважень. Підкреслено, що визначальними та ключовими для адміністративної діяльності поліції є адміністративні методи переконання та примусу.

У **підрозділі 1.5 «Сучасні концепції поліцейського права та перспективи їх впровадження в Україні»** проведений комплексний аналіз актуальних питань поліцейського права та поліцейсько-правової доктрини в Грузії та країнах Балтії. Обґрунтовані висновки та пропозиції щодо

перспектив впровадження зарубіжного досвіду у практичну діяльність Національної поліції України. Наголошено на визначенні поліцейського права як сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини, які складаються у сфері поліцейської діяльності.

Зроблено висновок, що поліцейське право має адміністративно-правову природу, оскільки суспільні відносини, що регулюються поліцейським правом, складають цілісне утворення публічно-правових відносин з ознаками охорони й адміністративного примусу. Своєю чергою, підкреслено, що норми поліцейського права визначають права, обов'язки та відповідальність органів поліції щодо охорони публічного порядку і забезпечення публічної безпеки. Наголошено на важливості визначення предмета поліцейського права, оскільки останній на сьогодні відзначається науковим плюралізмом і потребує свого подальшого наукового дослідження.

Визначено, що наявність сучасної законодавчої бази, що регламентує поліцейську діяльність дає підстави говорити про систему поліцейського законодавства, враховуючи як закони, так і підзаконні, відомчі нормативно-правові акти, а також законодавство Європейського Союзу.

Розділ 2 «Організаційне та правове забезпечення функціонування поліції Грузії та країн Балтії» складається з двох підрозділів та чотирьох пунктів, де охарактеризовано організаційні засади побудови національних поліцейських систем і відомств, визначено специфіку організаційної побудови органів поліції Грузії та країн Балтії на регіональному та місцевому рівнях, визначено нормативно-правову регламентацію їх функціонування та діяльності, а також адміністративно-правовий статус поліції Грузії та країн Балтії.

У підрозділі 2.1 «Особливості організаційної побудови національних поліцейських систем Грузії та країн Балтії», насамперед, встановлено правову основу розбудови поліцейських систем, яку становлять: Конституції Грузії та країн Балтії; ратифіковані міжнародні акти та документи; закони, серед яких особливе місце займають так звані «поліцейські закони»; підзаконні нормативно-правові акти, які приймаються Урядом, зокрема Міністерством внутрішніх справ; накази та розпорядження Президента, а також локальні нормативно-правові акти. Нормативні приписи вказаних законів і підзаконних нормативно-правових актів визначають завдання, структуру, систему та функції органів поліції, провідні визначальні принципи діяльності, компетенцію та повноваження органів і структурних підрозділів поліції.

Зазначено, що на ефективність виконання покладених на органи поліції завдань впливає не тільки ступінь деталізації законодавчої бази, але й раціональна побудова структури та системи органів поліції, на формування якої достатньо довгий період часу впливала низка внутрішніх і зовнішніх факторів, що в результаті призвело до побудови централізованої моделі управління поліцією.

У пункті 2.1.1 «Організаційно-функціональна структура загальнонаціональних поліцейських відомств Грузії та країн Балтії»

зазначено, що розбудова поліції Грузії та країн Балтії здійснювалась під впливом специфічних факторів, а саме: національних традицій організації охорони правопорядку; розмежування компетенції між суб'єктами поліцейської діяльності різних рівнів.

З'ясовано, що систему поліцейських відомств на загальнонаціональному рівні у Грузії та країнах Балтії «очолює» єдиний центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в правоохоронній сфері – Міністерство внутрішніх справ.

Визначено, що до структури Міністерства внутрішніх справ Грузії входять: центральний апарат, територіальні органи та юридичні особи публічного права. Міністерство внутрішніх справ у Латвійській Республіці представлено: Міністром; канцелярією Міністра; територіальними органами державної поліції, а у Литві – департаментами, центрами, управліннями, службами, які напрямку підпорядковуються Міністрові внутрішніх справ. В Естонії у складі Міністерства внутрішніх справ діють: департаменти, відділи, а також інші підвідомчі структурні одиниці.

Незважаючи на розбіжності організаційно-функціональних структур загальнонаціональних поліцейських відомств Грузії та країн Балтії, їхня діяльність спрямована на реалізацію державної політики в двох стратегічно важливих сферах – правоохоронної та національної безпеки.

У пункті 2.1.2 «Організаційні засади діяльності поліції на регіональному та місцевому рівнях Грузії та країн Балтії» наголошено на важливості визначення для всіх структурних підрозділів поліції організаційних засад їх функціонування. Надано характеристику поліції Грузії як системі, що діє у складі Міністерства внутрішніх справ і являє собою відособлену правоохоронну установу, що здійснює превентивну поліцейську діяльність, забезпечує публічну безпеку та правопорядок, протидіє злочинності, а також надає сервісні поліцейські послуги населенню. Кожний окремий підрозділ поліції Грузії очолює керівник, який є підконтрольним і підзвітним безпосередньо Міністрові внутрішніх справ, а у його складі діють виключно спеціальні професійні підрозділи (Департамент центральної кримінальної поліції, Департамент патрульної поліції та Департамент поліції охорони).

Встановлено, що Державна поліція Латвійської Республіки (Департамент поліції і прикордонної охорони) – це збройна воєнізована державна або муніципальна установа, в обов'язки якої входять: охорона та захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, майна, суспільства та державних інтересів від протиправних посягань. Визначено, що єдину систему поліції Латвійської Республіки утворюють служби та структурні підрозділи республіканської і муніципальної поліції, керівництво якими здійснює Департамент поліції і прикордонної охорони Міністерства внутрішніх справ Латвійської Республіки. З'ясовано, що муніципальна поліція входить до складу місцевих рад. Визначено, що однією із важливих складових організаційної побудови поліції на регіональному та місцевому рівнях є портова поліція, яка виконує ряд завдань, серед яких: 1) запобігання правопорушенням у районі порту; 2)

охорона та пропускний режим у порту; 3) затримання осіб за адміністративні правопорушення на території порту, що охороняється; 4) видання портових правил і контроль за їх виконанням.

Наголошено, що загальна організаційна структура поліції Литовської Республіки є аналогічною до структури поліції Республіки Латвія. Зазначається, що керівництво усіма органами та підрозділами Департаменту поліції здійснюється Міністерством внутрішніх справ Республіки Литва. Визначено, що на регіональному рівні функціонує поліція, що складається із таких підрозділів: кримінальної поліції, транспортної поліції, дорожньої поліції і поліції охорони публічного порядку. Своєю чергою, зазначається, що на місцевому рівні функціонує поліція самоврядування, яка складається з підрозділів, які проводять дізнання в установленому законом порядку; забезпечують охорону публічного порядку та публічної безпеки, а також захист основоположних прав і законних інтересів громадян.

З'ясовано, що Департамент поліції і прикордонної охорони Естонської Республіки є структурним підрозділом Міністерства внутрішніх справ, одночасно він підзвітний і підконтрольний Міністрові внутрішніх справ. До структури Департаменту поліції і прикордонної охорони входять регіональні відділи – префектури та місцеві відділи – офіси префектур. Також у місті Таллінн відповідно до Статуту Міської ради на місцевому рівні функціонує муніципальна поліція, що забезпечує додержання правопорядку на окремо визначеній території, в тому числі додержання громадянами норм, встановлених на місцевому рівні відповідними органами.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правовий статус поліції Грузії та країн Балтії» наголошено, що правова категорія адміністративно-правового статусу поліції Грузії та країн Балтії є основою утворюючою, оскільки включає: сукупність прав та обов'язків (повноважень), на підставі яких поліція виконує покладені на неї завдання та функції, адміністративну відповідальність органів поліції як юридичної особи та співробітників поліції (поліцейських), а також сукупності юридичних гарантій діяльності поліції.

Зазначено, що адміністративно-правовий статус поліції в Грузії встановлюється не єдиним провідним законом Грузії «Про поліцію», але й низкою інших нормативно-правових актів, що визначають окремі завдання та функції структурних підрозділів поліції Грузії.

Встановлено, що адміністративно-правовий статус поліції Латвії, Литви та Естонії також нерозривно пов'язаний із визначенням їхньої адміністративної правосуб'єктності. При цьому встановлено, що поліція є юридичною особою з особливою адміністративною правосуб'єктністю, а отже, може виступати самостійним суб'єктом адміністративних правовідносин. Адміністративно-правовий статус поліції Латвійської Республіки представлено як систему прав і кореспондуючих їм юридичних обов'язків, принципів діяльності, юридичної відповідальності та системи юридичних гарантій. Підкреслено, що порівняно з нормативним закріпленням вітчизняних гарантій професійної діяльності поліцейських, гарантії професійної діяльності поліцейських Литви є ширшими та чіткіше

регламентованими, більш того, вони знаходять своє реальне втілення в професійній діяльності співробітників поліції, наприклад, під час реалізації презумпції правоти поліцейського.

У пункті 2.2.1 «Національні поліцейсько-правові доктрини як базис для формування законодавства про поліцію Грузії та країн Балтії» зазначено, що поліцейське право Грузії та країн Балтії ґрунтується на класичних засадах, апробованих переважною більшістю європейських держав. Водночас основоположні поліцейсько-правові категорії закріплені нормами конституційного (державного) й адміністративного (поліцейського) права. Таким чином, поліцейсько-правова теорія ґрунтується на розвиненому понятійно-категоріальному апараті, що дозволяє виокремити категорії суб'єктів поліцейської діяльності, чітко визначити їх адміністративно-правовий статус та місце у системі органів публічної влади.

Встановлено, що грузинська поліцейсько-правова доктрина побудована на конституційній концепції забезпечення внутрішньої безпеки. Поліцейське право Грузії є розвинутою підгалуззю адміністративного права (права управління), формування якого відбувалось одночасно з утвердженням права порядку та права безпеки.

Обґрунтовано, що базовою категорією поліцейсько-правової доктрини країн Балтії є поняття «адміністративна діяльність поліції». Визначено, що сучасні національно-правові доктрини у країнах Балтії беруть свій початок з Середньовічного права Балтії.

Наголошено, що основні національні поліцейсько-правові доктрини як базис для формування законодавства про поліцію Грузії та країн Балтії містяться у вітчизняному законодавстві названих держав та увібрали в себе кращі теоретичні положення та механізми практичної реалізації поліцейської діяльності, що були розроблені зарубіжними вченими та фахівцями.

У пункті 2.2.2 «Адміністративна правосуб'єктність поліції як суб'єкта державної правоохорони Грузії та країн Балтії» надано характеристику сутності категорії «адміністративна правосуб'єктність», виокремлено ключові її елементи. Наголошено, що охорона правопорядку здійснюється державою у рамках реалізації адміністративної функції системою спеціалізованих суб'єктів, які діють на підставі правових норм..

Зазначено, що адміністративна правосуб'єктність поліції Грузії являє собою здатність мати права й обов'язки, реалізація яких знаходить свій прояв під час виконання поліцейськими повноважень застосовувати поліцейські заходи, тобто на власний розсуд обирати та застосовувати конкретні поліцейські заходи згідно з чинним законодавством. Адміністративну правосуб'єктність поліції країн Балтії охарактеризовано як таку, що є передумовою набуття адміністративно-правового статусу поліції. Наголошено, що адміністративна правосуб'єктність поліції – це її здатність мати права та юридичні обов'язки, а отже, визначає поліцію як повноправного суб'єкта адміністративних правовідносин.

Розділ 3 «Адміністративно-правові засади превентивної та інтервенційної діяльності поліції Грузії та країн Балтії» складається з

трьох підрозділів і двох пунктів підрозділу 3.1, де досліджено сутність і спрямованість адміністративно-правових засад роз'яснювально-превентивної діяльності поліції, з'ясовано форми участі громадськості у здійсненні поліцейської діяльності та визначено європейські стандарти застосування заходів адміністративно-правового примусу.

У підрозділі 3.1 «Роз'яснювально-превентивна діяльність поліції Грузії та країн Балтії як складова соціального управління» зазначено, що превенція (роз'яснювально-превентивна діяльність) та інтервенція (застосування легітимних заходів примусу) залишаються стратегічними напрямками діяльності поліції Грузії та країн Балтії. Водночас сучасна поліцейська діяльність характеризується появою класичних концептуальних засад поліцейської діяльності, що зумовило визнання пріоритетності реалізації концепції проактивної діяльності поліції, яка передбачає посилення превенції як більш дієвої форми контролю над злочинністю та запобігання соціальним правопорушенням.

Встановлено, що стратегія взаємодії з населенням на засадах партнерства є своєрідним консенсусом між державною і місцевою політикою, проявом демократії та правопорядку. Стратегія ґрунтується на постулаті щодо необхідності поглиблення громадянської взаємодії з метою встановлення контролю над злочинністю і посилення почуття безпеки серед населення. Вказана стратегія базується на ряді принципів, серед яких основним є принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства, під яким розуміють те, що діяльність поліції повинна здійснюватися у тісній співпраці з місцевим населенням, територіальними громадами, громадськими об'єднаннями чи окремими громадянами на засадах партнерства та взаємної довіри.

У пункті 3.1.1 «Інноваційні підходи до організації роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії» визначено, що з початком формування у Грузії сучасних новітніх напрямків превентивної діяльності поліції та вступом країнами Балтії до Європейського Союзу розпочався новий відлік розвитку поліцейської діяльності, що, насамперед, спрямований на удосконалення організації роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії.

Зазначено, що роз'яснювально-превентивна діяльність поліції Грузії та країн Балтії ґрунтується здебільшого на такій формі взаємодії поліції та населення, як розробка, обговорення та реалізація цільових превентивних програм із метою мінімізації ризиків протиправної поведінки та зменшення рівня злочинності на місцевому рівні, які можна умовно класифікувати на такі, що зорієнтовані на запобігання певним протиправним явищам, та такі, що спрямовані на захист окремих уразливих категорій населення.

Наголошено, що в Грузії інноваційними підходами роз'яснювально-превентивної діяльності поліції є взаємодія поліції з іншими органами державної влади. Визначено, що новелою для Грузії стало започаткування Центру освіти в сфері прав людини та моніторингу їх дотримання як одного із засобів забезпечення роз'яснювально-превентивної діяльності

поліцейськими.

Визначено, що інноваційними підходами до організації роз'яснювально-превентивної діяльності у країнах Балтії є: впровадження сучасних методів боротьби з «фейковими» новинами та пропагандою вживання наркотичних засобів; впровадження нових методів забезпечення протидії домашньому насильству тощо.

У пункті 3.1.2 «Правові стандарти реалізації дільничним офіцером поліції функцій офіцера першого контакту (на прикладі естонської поліції)» визначено, що функціонування інституту дільничних офіцерів поліції в Естонії на сьогодні зазнає трансформацій: відбувається перехід до формування нової концепції діяльності дільничного на офіцера першого контакту. Визначено, що функції офіцера першого контакту полягають у наданні первинної допомоги населенню. Надано загальну характеристику функціонування інституту офіцера першого контакту, що в Естонії має назву посади «констебль». Окрему увагу приділено характеристиці такого інституту як «веб-констеблі», запровадження якого спрямовано на покращення якості обслуговування населення та протидію віртуальним загрозам.

Наголошено, що основними засадами реалізації дільничним офіцером поліції функцій офіцера першого контакту є принцип дотримання прав людини, забезпечення прав і законних інтересів осіб, а також надання невідкладної профілактичної допомоги. З'ясовано, що правові стандарти реалізації дільничним офіцером поліції функцій офіцера першого контакту закріплені в таких нормативно-правових актах Естонії як: Закон Естонії «Про поліцію та прикордонну охорону» та Статут Управління поліції і прикордонної охорони.

У підрозділі 3.2 «Організаційно-правові засади залучення громадськості до здійснення поліцейської діяльності у Грузії та країнах Балтії» визначено, що ефективною моделлю взаємодії поліції з громадськістю є взаємна допомога та підтримка в межах, що передбачені чинним законодавством: інформування Міністерством внутрішніх справ Грузії та країн Балтії засоби масової інформації про сучасний стан і рівень злочинності; надання відповідних публічних звітів про роботу підрозділів поліції на відкритих сайтах грузинської, латвійської, литовської та естонської поліції; взаємна допомога у випадку оголошення осіб у розшук; осіб, які зникли безвісти; надання щорічних звітів керівниками поліції через засоби масової інформації про результати роботи детективів, представників ювенального блоку та кримінальної поліції тощо; проведення спільних прес-конференцій та нарад, круглих столів. Підставою для проведення спільних засідань, прес-конференцій є угода між територіальною громадою і підрозділом поліції.

Наголошено, що взаємодія поліції із засобами масової інформації та населенням урегульована поліцейським законодавством Грузії та країн Балтії. Підкреслено, що громадськість у країнах Балтії виступає своєрідним конструктором взаємодії місцевої поліції з окремими категоріями населення.

Наголошено на ефективному функціонуванні нового інституту «Добровільних помічників офіцерів поліції», діяльність яких регламентована спеціальним законом Естонської Республіки «Про асистента (помічника) офіцера поліції». Зроблено висновок, що помічники відіграють важливу роль у підтримці відносин між поліцією і місцевими органами влади, навчальними закладами та інститутами громадянського суспільства.

У *підрозділі 3.3 «Адміністративно-правове регулювання та особливості застосування примусових заходів поліцією Грузії та країн Балтії»* зазначено, що основними заходами адміністративного примусу в діяльності поліції Грузії та країнах Балтії є: застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї.

Наголошено, що застосування заходів безпосереднього примусу у Грузії та країнах Балтії регламентується низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили, визначальну роль з поміж яких відіграють норми законів про поліцію.

Визначено, що грузинський законодавець розмежовує активні та пасивні спеціальні засоби адміністративного примусу. Натомість зазначається, що литовський законодавець взагалі не виокремлює застосування фізичної сили як заходу адміністративного припинення. В Естонії ж виокремлюються допоміжні засоби для здійснення спеціальних поліцейських операцій, серед яких: фарбувальні, димові, звукові, засоби спеціального призначення тощо.

Розділ 4 «Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення діяльності поліції Грузії та країн Балтії» складається з трьох підрозділів, у яких поступово розкрито правові та організаційні засади кадрового забезпечення діяльності поліції, а також особливості, пов'язані з проходженням служби та кар'єрою в поліції.

У *підрозділі 4.1 «Правове регулювання державно-службових відносин у поліції Грузії та країн Балтії»* на підставі аналізу правових засад проходження служби в поліції Грузії та країнах Балтії правове регулювання державно-службових відносин охарактеризовано як сукупність юридичних норм, правил, засад, ідей і принципів, призначених для врегулювання процедур щодо відбору, підготовки, навчання, розподілу персоналу поліції, проходження служби, мотивації, забезпечення соціально-правових гарантій професійної діяльності.

Доведено, що адміністративно-правові засади кадрового забезпечення діяльності поліції Грузії та країн Балтії мають власну специфічну юридичну природу, яка впливає з правових приписів і положень, що містяться в законах і підзаконних нормативно-правових актах.

Встановлено, що працівники поліції в Грузії наділені статусом державних публічних чиновників, причому феномен чиновництва вказує на прямий взаємозв'язок поліцейських, які реалізують публічно-правові функції в органах державної влади і Міністерства внутрішніх справ Грузії.

Щодо форми зайнятості працівників поліції Латвії зазначено, що останні являються посадовими особами, представниками влади. Особливістю правового регулювання державно-службових відносин у поліції Литовської

Республіки є те, що поліцейські наділені статусом посадових осіб, який підтверджується наявністю службового посвідчення, спеціального обмундирування (уніформи) або спеціального службового значка. В Естонській Республіці поліцейські належать до категорії посадових осіб, які проходять поліцейську службу, а їх статус прирівнюється до статусу чиновників (державних службовців) держави.

У підрозділі 4.2 «Адміністративно-правові засади службової кар'єри в поліції Грузії та країн Балтії» основну увагу приділено формуванню кадрового ядра поліції. Зазначено, що кандидати, які приймаються на службу до поліції Грузії, повинні відповідати як загальним вимогам, які висуваються до претендентів, так і додатковим. Одночасно сама процедура прийняття на службу в поліцію здійснюється за певною моделлю рекрутування взаємодії факторів, тобто проходження кандидатом етапів відбору, за результатом яких і приймається остаточне рішення.

У країнах Балтії формування кадрового корпусу здійснюється за загальною моделлю, характерною для відбору кандидатів до поліції Грузії, яка, проте, має власні особливості, що проявляються у відмінності етапів процедури конкурсного відбору. У поліції країн Балтії до кандидатів на службу в поліцію висуваються такі вимоги, як: не допускаються особи, які не пройшли професійну підготовку; перевіряються знання державної мови (латвійської, литовської та естонської); відсутність судимості тощо.

Підкреслено, що службова кар'єра в грузинській поліції та поліції країн Балтії будується з обов'язковим дотриманням визначених законодавством кваліфікаційних вимог до кандидатів на посади (освіта, професійна кваліфікація, стаж служби тощо).

У підрозділі 4.3 «Організація підготовки поліцейських кадрів у Грузії та країнах Балтії» підкреслено, що в грузинській поліції та поліції країн Балтії перед направленням будь-якого кандидата на навчання кадровий апарат здійснює ретельний відбір кандидатів із метою перевірки їх можливостей і здатності виконувати поліцейські функції.

Встановлено, що професійна підготовка поліцейських кадрів у Грузії здійснюється в Академії Міністерства внутрішніх справ Грузії та регламентується її статутом за такими основними напрямками: загальна професійна підготовка поліцейських, підготовка та перепідготовка кадрів, підготовка кадрів для Міністерства внутрішніх справ Грузії.

Зазначено, що у Латвійській Республіці підготовку поліцейських кадрів здійснює державна установа Міністерства внутрішніх справ Латвії – Державний поліцейський коледж, що є аналогом вітчизняних закладів вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України. Поліцейські кадри поліції Латвії мають змогу пройти навчання відповідно до професійних програм «Поліцейська робота» (1 рік) та «Поліцейська робота. Молодший командир» (3 роки).

З'ясовано, що професійна підготовка кадрів до лав поліції Литовської Республіки здійснюється в школі поліції, в школу поліції приймаються особи, що відповідають встановленим вимогам і в перспективі можуть стати

на захист внутрішньої безпеки держави. Підготовка поліцейських у Естонській Республіці здійснюється у спеціалізованій навчальній установі – Академії оборони Естонії, за спеціальностями «Поліцейська служба» та «Офіцер поліції».

Розділ 5 «Пропозиції щодо впровадження досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії в умовах реформування системи Міністерства внутрішніх справ України» присвячений аналізу позитивного зарубіжного досвіду поліцейської діяльності. Узагальнення досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії дало можливість сформулювати пропозиції, спрямовані на удосконалення адміністративно-правових засад новоствореної Національної поліції України, а саме запропоновано:

1) щодо адміністративно-правового статусу Національної поліції України:

- закріпити функції Національної поліції України на законодавчому рівні шляхом внесення доповнень до чинного Закону України «Про Національну поліцію», а саме - ст. 2-1 «Функції поліції»;

- розмежувати компетенцію поліції охорони та приватних охоронних агентств;

- розширити перелік принципів діяльності Національної поліції України шляхом розкриття змісту таких принципів діяльності поліції як: гуманізм, співрозмірність, професіоналізм, доброчесність, здійснення дискреційних повноважень, толерантність, міжнародне співробітництво, справедливість, професійні зв'язки на рівні окремих статей у складі розділу II чинного Закону України «Про Національну поліцію»;

2) щодо організаційної побудови Національної поліції України:

- у сучасному контексті децентралізації, виходячи з досвіду республіки Литва, створити в Україні інститут муніципальної поліції, для чого запропоновано розробити та прийняти Закон України «Про муніципальну поліцію», Статут муніципальної поліції, Положення «Про муніципальну поліцію»;

- ґрунтуючись на досвіді діяльності поліції Литви, створити Антитерористичну поліцейську службу у статусі Департаменту Національної поліції України як підрозділу центрального органу управління поліцією;

- базуючись на досвіді поліцейської діяльності республіки Литви, створити портову поліцію як окремий орган Національної поліції України за функціональною спрямованістю;

3) у сфері превентивної діяльності Національної поліції України:

- розробити та затвердити Міністерством внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією України на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях програму «Безпечна Україна», «Безпечний регіон», «Безпечна територіальна громада», де визначити новітні підходи щодо реалізації заходів роз'яснювально-превентивного характеру;

- враховуючи успішний досвід діяльності поліції Республіки Латвія, запровадити в Україні в рамках сектора превенції посаду інспектора із захисту прав дітей;

- забезпечити можливість на офіційних веб-порталах поліції подання онлайн-повідомлень, де особи матимуть змогу на карті України позначити точку збуту речей, що є забороненими для обігу або де вчиняються адміністративні чи кримінальні правопорушення;

- у зв'язку з останніми змінами до чинного Кримінального кодексу України Міністерству внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією України та Міністерством юстиції України започаткувати соціальну правову кампанію «Домашнє насильство у сусідів стосується і тебе», де передбачити комплекс заходів щодо нетерпимості до домашнього насильства, дискримінації щодо жінок і дітей;

- створити дитячий символ Національної поліції України;

- запровадити при територіальних підрозділах поліції посаду молодіжного поліцейського на громадських засадах, який виступатиме надійним партнером, що активно співпрацює з дітьми та шкільними працівниками (психолог, педагог та ін.);

- ґрунтуючись на досвіді діяльності поліції Естонської республіки, переглянути концептуальні засади функціонування дільничного офіцера поліції як офіцера першого контакту, у зв'язку з чим обґрунтовано доцільність розмежування між загальними та спеціальними завданнями поліції, введення окремої посади дільничного офіцера – «веб-дільничний»;

- деталізувати механізм взаємодії поліції та громадськості, для чого внести зміни до чинного Закону України «Про Національну поліцію» шляхом його доповнення окремим розділом «Взаємодія поліції та громадськості» та прийняття на рівні Національної поліції України наказу «Про помічника офіцера поліції під час виконання завдання з охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки»;

4) у сфері інтервенційної діяльності Національної поліції України:

- у зв'язку з необхідністю належної реалізації Операції Об'єднаних Сил доповнити перелік превентивних поліцейських заходів – «спеціальна перевірка та огляд», шляхом внесення доповнень, а саме: п. 12 ч. 1 ст. 31 та ст. 34-1 до чинного Закону України «Про Національну поліцію»;

- забезпечити можливість перевірки у водіїв документів, які підтверджують право керування транспортним засобом шляхом доповнення ч. 1 ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» пунктом такого змісту: «11) для перевірки документів водія транспортного засобу з метою встановлення спеціального права на керування транспортним засобом»;

- усунути колізії у правовому регулюванні застосування вогнепальної зброї працівниками поліції шляхом закріплення у ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» понять «використання вогнепальної зброї» та «застосування вогнепальної зброї»;

- на законодавчому рівні затвердити перелік вогнепальної зброї, боєприпасів, що перебувають на озброєнні Національної поліції України;

- 5) у сфері кадрового забезпечення Національної поліції України:
- на нормативному рівні відобразити принципи кадрової роботи;
 - у розділі 4 Закону України «Про Національну поліцію» визначити чіткі та послідовні етапи відбору на службу до поліції.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми – визначення специфіки адміністративно-правових засад діяльності поліції Грузії, країн Балтії, а також формулювання ґрунтовних пропозицій та рекомендацій щодо шляхів використання позитивного зарубіжного досвіду для удосконалення організаційно-правових засад діяльності органів Національної поліції України та впровадження в Україні новітніх стандартів поліцейської діяльності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку концептуальних висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі.

Надано узагальнене розуміння поняття «поліція» як державного органу, що функціонує у системі Міністерства внутрішніх справ, виконуючи завдання та функції в межах своєї компетенції, окресленої законодавством.

Поліцейську діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання в сучасній державі визначено як особливий вид підзаконної, державно-управлінської, розпорядчої діяльності, що спрямована на охорону публічного порядку та забезпечення публічної (і т. ч. національної) безпеки та пов'язана із застосуванням заходів адміністративного припинення.

Систему європейських принципів діяльності поліції запропоновано поділити на: загальноправові (законність; верховенство права; дотримання прав і свобод громадян; гуманізм; деполітизація; розподіл влади; демократизм) та спеціальні європейські принципи (політична нейтральність; підзвітність; взаємодія з інститутами громадянського суспільства та органами державної влади; визначення рівня стандартів обслуговування та їх публікація; інформативність і гласність; вибір і консультація; допомога та ввічливість; виправлення помилок).

Дослідження функціонування інституту поліції в сучасних умовах євроінтеграції дало підстави стверджувати про необхідність текстуального відображення спеціальних принципів діяльності поліції, у результаті чого запропоновано внесення змін до розділу II чинного Закону України «Про Національну поліцію».

Обґрунтовано, що завдання є складовими елементами мети діяльності поліції, що означають цілі, досягнення яких бажане до визначеного моменту в часі в межах періоду, на який розраховано управлінське рішення відповідного органу чи підрозділу поліції.

Систематизовано завдання поліції, а саме: 1) захист конституційного ладу, державності, державного суверенітету та державного кордону; 2) захист і забезпечення реалізації основоположних прав і свобод громадян, їх

законних інтересів; 3) забезпечення прав і законних інтересів юридичних осіб; 4) протидія злочинам та іншим соціальним патологіям; 5) запобігання, виявлення та розслідування злочинів та інших правопорушень; 6) виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів та інших правопорушень; 7) розшук і затримання осіб, які вчинили злочини, втекли з-під варти чи оголошені в розшук; 8) охорона публічного порядку та публічної безпеки; 9) забезпечення миру і громадського спокою; 10) захист індивідуальної, колективної чи державної чи комунальної власності від протиправних посягань; 11) надання допомоги особам, які з особистих або будь-яких інших причин потребують допомоги, а також постраждалим особам внаслідок катастроф, техногенних чи природного характеру аварій, епідемій чи епізоотій; 12) протидія правопорушенням під час патрулювання; 13) забезпечення безпеки дорожнього руху та інших учасників дорожнього руху; 14) контроль за дозвільною системою та системою, що здійснює ліцензійні послуги населенню.

До функцій поліції віднесені: адміністративна, оперативно-розшукова, кримінальна процесуальна, охоронна, превентивна, дозвільна, публічно-сервісна функції.

З'ясовано, що правові засади діяльності та функціонування органів та підрозділів поліції уособлюють собою вихідні, керівні, базові концепції та положення, що встановлюють порядок, межі та спосіб діяльності та функціонування поліції як цілісного суб'єкта реалізації поліцейської діяльності.

Розвиток форм адміністративної діяльності поліції простежено у межах її традиційних видів: правових та організаційних.

Доведено, що сучасним умовам діяльності поліції відповідають такі її правові форми: видання адміністративних актів; укладання адміністративних договорів; здійснення інших юридично значущих дій. До організаційних форм віднесено: організаційні, організаційно-технічні, матеріально-технічні та громадсько-організаційні заходи.

Зазначено, що діяльність поліції на методологічному рівні може бути розглянута у межах методів переконання та примусу.

До заходів переконання, що відповідають сучасним умовам адміністративної діяльності поліції, віднесені: роз'яснювально-профілактична робота серед населення; інформування громадськості через засоби масової інформації, вебсайти, соціальні мережі про стан підтримання публічного порядку та боротьби з правопорушеннями; публічне висвітлення звітів про результати роботи поліції; реклама, спрямована на формування належного рівня правової свідомості та культури населення; семінари, круглі столи, конференції, науково-методичні засідання; просвітницька діяльність; інструктажі осіб підпорядкованого апарату з питань виконання поставлених завдань тощо;

Адміністративний примус як метод адміністративної діяльності поліції визначено як застосування поліцейськими до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх, передбачених

адміністративно-правовими нормами поліцейських заходів та адміністративних стягнень у випадках вчинення або загрози вчинення особами правопорушень, або в умовах надзвичайних обставин з метою забезпечення досягнення завдань поліції шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення, а також попередження та ліквідації наслідків надзвичайних обставин за допомогою спрощеного, оперативного адміністративного впровадження.

Обґрунтовано можливість поділу поліцейських заходів на:

- 1) адміністративно-превентивні поліцейські заходи, тобто такі, що застосовуються з метою попередження, запобігання правопорушенням та у разі виникнення надзвичайних обставин (перевірка документів, поверхнева перевірка, зупинення транспортного засобу, обмеження доступу на визначену територію, проникнення до житла чи іншого володіння особи, перевірка дотримання вимог дозвільної системи, застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, поліцейське піклування);
- 2) адміністративно-припиняючі поліцейські заходи – застосовуються з метою припинення правопорушень, серед яких: 2.1) заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (доставлення порушника, адміністративне затримання, вилучення речей і документів, тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, відсторонення осіб від керування транспортними засобами); 2.2) поліцейські заходи спеціального призначення (фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів, застосування вогнепальної зброї).

Обґрунтовано необхідність відновлення поліцейського права як окремої підгалузі адміністративного права, що може бути здійснено шляхом впровадження концепції поліцейського права Грузії та країн Балтії. Під поліцейським правом України запропоновано розуміти сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері поліцейської діяльності, тобто діяльності органів виконавчої влади (посадових осіб) та інших уповноважених на це суб'єктів, поєднаної з безпосереднім вторгненням (гласним або негласним) у права та свободи фізичних і юридичних осіб.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, що регламентують діяльність органів поліції Грузії та країн Балтії, визначено місце та роль поліції у системі органів виконавчої влади, що зумовлено виключною соціальною місією поліції та визначенням пріоритетного принципу її діяльності – дотримання основоположних прав і свобод громадян. Своєю чергою, поліцейське законодавство Грузії та країн Балтії ґрунтується на постулатах міжнародної поліцейсько-правової доктрини. Одночасно глобалізація діяльності підрозділів поліції зумовила ухвалення профільними міжнародними організаціями низки документів, які доцільно виокремити в самостійну галузь міжнародного поліцейського права. Такі міжнародно-правові документи є своєрідним уніфікованим загальноцивілізаційним «поліцейським еталоном».

Порівняльний аналіз організаційної побудови загальнодержавних поліцейських відомств Грузії та країн Балтії свідчить, що міністерства, які реалізують правоохоронну функцію держави, є ключовими суб'єктами забезпечення внутрішньої безпеки держави. Зважаючи на зазначене, правоохоронну функцію поліції визначено як провідний напрям реалізації завдань з дотримання прав і свобод громадян, підтримання публічного порядку та публічної безпеки, а також протидії злочинності, що здійснюються відповідними правоохоронними органами, та має як внутрішню, так і зовнішню спрямованість. Ієрархічність структури поліцейських систем зумовлює наявність структурних елементів різного рівня підпорядкування. Залежно від особливостей окремого взятого елемента структури поліцейської системи залежить організаційно-функціональна структура загальнонаціональних поліцейських відомств.

Визначено, що організаційна структура поліції Грузії на сьогодні суттєво відрізняється від функціональної структури Національної поліції України. Зазначено, що грузинська поліція – це сукупність відносно відокремлених один від одного структурних підрозділів – управлінь, що перебувають у єдиній системі Міністерства внутрішніх справ Грузії і мають спільне керівництво. Особливістю організаційно-функціональної структури поліції країн Балтії названо те, що литовська, латвійська й естонська поліції фактично є окремими департаментами в складі Міністерства внутрішніх справ і не є самостійними центральними органами виконавчої влади.

Зазначено, що реформи, проведені останнім часом у Грузії та країнах Балтії, позитивно позначилися на встановленні організаційних засад діяльності органів поліції, зокрема, під час реформування регіональних і місцевих територіальних відділів поліції у Грузії було розширено сферу їх повноважень, насамперед тих, що пов'язані з питаннями кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Організаційна структура грузинської поліції на регіональному та місцевому рівнях передбачає пряме підпорядкування територіальних відділів поліції безпосередньо Міністерству внутрішніх справ Грузії.

Після реформування правоохоронної системи у країнах Балтії (Латвії, Литви та Естонії) так само, як у Грузії, змінилась організаційна побудова поліцейських відомств на регіональному та місцевому рівнях. В поліції Латвії, Литви та Естонії кожний окремий підрозділ апарату поліції очолює керівник, який одноособово здійснює керівництво підлеглими підрозділами, але сам безпосередньо підпорядкований та підзвітний Міністрові внутрішніх справ країни. До місцевих підрозділів поліції входять управління, відділи та відділення, які забезпечують охорону публічного порядку та безпеку дорожнього руху, протидіють злочинності, а також спеціальні підрозділи, що здійснюють антитерористичну діяльність.

Визначено, що адміністративно-правовий статус поліції Латвії, Литви та Естонії нерозривно пов'язаний із визначенням адміністративної правосуб'єктності поліції. На підтвердження цьому вказується, що обов'язковою умовою визнання юридичної особи суб'єктом

адміністративного права є наявність у неї елементів адміністративної правосуб'єктності. Таким чином, поліція є суб'єктом адміністративного права.

Під адміністративно-правовим статусом поліції Латвійської Республіки розуміється система прав і кореспондуючих їм юридичних обов'язків, включаючи інші важливі елементи ефективного функціонування латвійської поліції. Адміністративно-правовий статус поліції Латвійської Республіки складають ті самі елементи, що й адміністративно-правовий статус грузинської поліції: повноваження поліції Латвії; принципи діяльності; гарантії та юридична відповідальність.

Адміністративно-правовий статус поліції Грузії та країн Балтії охарактеризовано як своєрідний правовий спосіб забезпечення ефективної діяльності поліції. Він також встановлює гідні гарантії професійної діяльності, досить широке коло повноважень, що деталізуються на регіональному та місцевому рівні та співвідносяться між собою як «загальне» та «окреме». Акцентовано увагу на тому, що порівняно з вітчизняними гарантіями професійної діяльності поліцейських у Литві вони є більш розширеними, що сприяє формуванню у поліцейських внутрішньої мотивації до ефективного виконання покладених на них законом обов'язків, а це є запорукою ефективності роботи поліції в цілому.

Зроблено висновок, що ключові поліцейські доктрини Латвії, Литви та Естонії відображені в основних нормативно-правових актах, що значною мірою вплинуло на формування законодавчих дефініцій органів поліції та правових систем вказаних держав. Зокрема, поліція Литовської Республіки є органом державної виконавчої влади, що діє в системі внутрішніх справ Республіки, яка забезпечує правопорядок. Поліція в Латвійській Республіці визначена як озброєний державний або місцевий орган, обов'язком якого є захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності осіб, інтересів суспільства та держави від злочинних та інших протиправних посягань. В Естонській Республіці поліція є інститутом виконавчої державної влади, що входить до сфери управління Міністерства внутрішніх справ. В цілому національні поліцейсько-правові доктрини визначаються як своєрідна система знань про поліцейську систему, що виходять із сутності інституту поліції як правоохоронного органу європейського зразка. Сучасне поліцейське законодавство країн Балтії формувалось під впливом Скандинавського права у країнах Балтії, у Грузії – під впливом права радянського, що у зв'язку зі здобуттям незалежності змінилось з урахуванням тенденцій формування власного поліцейського законодавства.

Визначено, що адміністративну правосуб'єктність поліції країн Балтії охарактеризовано як таку, що є передумовою набуття адміністративно-правового статусу, та покладено в основу компетенції. Наголошено, що зміст поняття «адміністративна правосуб'єктність» розкривають адміністративна правоздатність (потенційна здатність суб'єкта мати права й обов'язки) та адміністративна дієздатність (можливість реалізовувати відповідні права й обов'язки в зазначеній сфері). Акцентовано увагу на тому, що

адміністративна правосуб'єктність однаковою мірою, як у Грузії, так і в країнах Балтії, є передумовою набуття органами поліції адміністративно-правового статусу. Зроблено висновок про те, що лише суб'єкт, що наділений визначним обсягом адміністративної правосуб'єктності, має право набувати адміністративно-правового статусу.

З'ясовано, що превенція (роз'яснювально-превентивна діяльність) та інтервенція (застосування легітимних заходів примусу) залишаються стратегічними напрямками діяльності поліції Грузії та країн Балтії.

Встановлено, що превенція є різновидом здійснення функції соціального управління, що полягає у проведенні комплексних заходів зниження ймовірної протиправної поведінки серед населення, включення суб'єкта ймовірної протиправної поведінки до системи соціально-корисних заходів та формування корисних відносин шляхом обмеження участі останнього у системі негативних соціальних зв'язків.

Зроблено висновок, що роз'яснювально-превентивна діяльність поліції виступає своєрідним механізмом прояву гуманності функції соціального управління на засадах загальної та спеціальної превенції.

Інноваційними підходами до організації роз'яснювально-превентивної діяльності поліції Грузії та країн Балтії визнані наступні: взаємодія поліції Грузії з інститутами громадянського суспільства в межах моделі: «САРА» (сканування, аналіз, реакція, аналітична оцінка) та Модуль аналізу проблем; функціонування Добровільних помічників офіцерів поліції (Естонія); втілення проекту «Безпечне місто, безпечний регіон, безпечна держава» (Грузія); проекту «ePolicija.lt» – електронного порталу з надання послуг поліції (Литва); функціонування символу поліції для дітей (Литва, Естонія); поліцейських освітніх кампаній «Але я маю втручатися», «Але я» (Естонія).

Визначено, що дільничний офіцер поліції першого контакту є структурним елементом всієї системи соціального захисту та налагодження соціальних зв'язків, що виконує роль координатора соціального діалогу у сфері захисту прав людини перед наявними загрозами.

З'ясовано, що правові стандарти реалізації дільничним офіцером поліції функцій офіцера (правоохоронна, функція громадського контролю, профілактична, освітня, функція моніторингу тощо) першого контакту закріплені в Законі Естонії «Про поліцію і прикордонну охорону» та Статуті Управління поліції і прикордонної охорони, де визначено завдання та функції дільничного поліцейського.

Розкрито зміст організаційно-правових засад залучення добровільних помічників офіцерів поліції, які можуть здійснювати патрулювання, реалізовувати профілактичні заходи, реагувати на екстрені виклики. Визначено порядок добору та відбору кандидатів добровільних помічників офіцерів поліції; правила підготовки помічників до виконання офіційних завдань поліції в межах початкової навчальної програми і програми безпосередньої освіти; правові можливості щодо реалізації завдань поліції, зокрема, дискреційних повноважень; порядок отримання дозволу на носіння вогнепальної зброї.

Визначено, що у поліцейському законодавстві Грузії та країн Балтії врегульовано можливість застосування примусових заходів, у т. ч. вогнепальної зброї. Такий підхід зумовлений усвідомленням суспільної небезпечності використання новітніх заходів адміністративного припинення. Наголошено, що втілення доктрини «вогневої підготовки нескортого спрямування» сприяє унеможливленню нанесення необґрунтованої шкоди правопорушникові.

Підкреслено, що подвійна природа адміністративно-правового статусу поліцейських Грузії зумовлена тим, що в адміністративному праві Грузії розуміння державної служби в повному об'ємі корелюється з обсягом іншого поняття – «публічна служба». Поліцейські країн Балтії належать до «публічних» посадових осіб, які займають посаду в установі (підрозділі) поліції, мають спеціальне службове звання, прийняли присягу та безпосередньо реалізують завдання та функції поліції. До посадових осіб поліції віднесено: поліцейських; курсантів закладів вищої освіти, під час проходження ними стажування; резервістів поліції, під час охорони ними публічного порядку.

Зроблено висновок, що в основу концепції проходження служби в поліції Грузії та країнах Балтії покладено категорію «професіоналізм», що визначається на підставі встановлення наявності чи відсутності низки факторів, серед яких: належний базовий та професійний об'єм знань, вмінь і навичок; високий інтелектуальний та емоційний рівень; тривалість та інтенсивність теоретичної та практичної складової підготовки поліцейського; відповідність функцій та завдань працівника поліції вимогам суспільства та відповідність роботи поліцейського цінностям соціуму; процесуальна самостійність, особливо у разі прийняття рішень та під час здійснення окремих видів поліцейської діяльності; задоволення населення роботою як поліції взагалі, так і діяльністю окремого поліцейського зокрема; відчуття поваги та відповідальності до реалізації однієї із важливих функцій держави – правоохоронної; дотримання деонтологічних норм і засад у своїй службовій діяльності. Підкреслено, що в поліції Грузії та країнах Балтії для підвищення по службі обов'язковою умовою є проходження навчання в поліцейських освітніх установах і закладах під час підвищення кваліфікації чи зміни професійного профілю.

Встановлено, що організація підготовки поліцейських кадрів у Грузії та країнах Балтії здійснюється за спорідненими системами, яким притаманна: чітка регламентація дій суб'єктів підготовки поліцейських кадрів (адміністрації, викладачів, інструкторів, курсантів); потужне методичне та навчальне (наукове) забезпечення, що має прикладне спрямування («accomplishments and skills»); професійна спрямованість навчання, що досягається завдяки широкому спектру спеціалізацій та професійних програм, освітніх практичних форм навчання («experiential learning»); висока інтенсивність занять поєднана з одночасним створенням гідних умов для навчання та відпочинку курсантів; підвищені вимоги до науково-педагогічних працівників, які обираються на конкурсній (рейтинговій) основі

з урахуванням набутого ними практичного досвіду; постійний «зворотний зв'язок» («feedback») між курсантами та адміністрацією під час всього проміжку навчання, а також практичними працівниками поліції.

Узагальнення досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії дало можливість сформулювати пропозиції, спрямовані на удосконалення адміністративно-правових засад діяльності новоствореної Національної поліції України, а саме запропоновано: щодо адміністративно-правового статусу Національної поліції: доповнити Закон України «Про Національну поліцію» статтею 2-1 «Функції поліції»; розмежувати компетенцію поліції охорони та приватних охоронних агентств; розширити перелік принципів діяльності Національної поліції України шляхом внесення змін до розділу II Закону України «Про Національну поліцію»; 2) щодо організаційної побудови Національної поліції України: сформувати в Україні інститут муніципальної поліції; створити Антитерористичну поліцейську службу та портову поліцію; 3) у сфері превентивної діяльності Національної поліції України: розробити та затвердити програму «Безпечна територіальна громада», «Безпечний регіон» та «Безпечна Україна», де визначити новітні підходи щодо реалізації заходів роз'яснювально-превентивного характеру; запровадити посаду інспектора із захисту прав дітей та молодіжного поліцейського на громадських засадах; започаткувати соціальну правову кампанію «Домашнє насильство у сусідів стосується і тебе»; створити дитячий символ Національної поліції України; переглянути концептуальні засади функціонування дільничного офіцера поліції як офіцера першого контакту; деталізувати механізм взаємодії поліції та громадськості на законодавчому та відомчому рівнях; 4) у сфері інтервенційної діяльності Національної поліції України: доповнити перелік превентивних поліцейських заходів таким з них – «спеціальна перевірка та огляд»; внести зміни до ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію»; усунути колізії у правовому регулюванні застосування та використання вогнепальної зброї поліцейськими; на законодавчому рівні затвердити перелік вогнепальної зброї, боєприпасів, що перебувають на озброєнні Національної поліції України; 5) у сфері кадрового забезпечення Національної поліції України: на нормативному рівні відобразити принципи кадрової роботи; у розділі 4 Закону України «Про Національну поліцію» визначити чіткі та послідовні етапи відбору на службу до поліцію.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз : монографія. Харків : Константа, 2019. 490 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Чумак В. В. Діяльність муніципальної поліції в Естонській Республіці: організаційно-правовий досвід та перспективи його використання в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4 (67). С. 115–120.

3. Чумак В. В. Організаційне та правове забезпечення функціонування поліції Латвійської Республіки. *Форум права*. 2014. № 4. С. 350–352. URL: file:///C:/Users/Vova/Downloads/FP_index.htm_2014_4_62.pdf

4. Чумак В. В. Національна система професійної підготовки кадрів поліції в Латвійській Республіці. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 148–149. URL: http://www.pap.in.ua/7_2014/43.pdf

5. Чумак В. В. Досвід країн Балтії та Грузії щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ та можливість його використання в Україні. *Право і безпека*. 2014. № 4 (55). С. 149–154.

6. Чумак В. В. Особливості організаційної побудови поліцейської системи Литовської Республіки. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 11/12. С. 145–146.

7. Чумак В. В. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення: досвід Грузії. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 2. С. 95–101.

8. Чумак В. В. Поліція як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави: пріоритеті напрямки правоохоронної діяльності (на прикладі Грузії та країн Балтії). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 33. С. 83–86.

9. Чумак В. В. Досвід Грузії щодо професійного відбору кандидатів на службу в органи внутрішніх справ та перспективи його використання в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. № 3. С. 175–177.

10. Чумак В. В. Принципи діяльності поліції Грузії: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 15. С. 95–97.

11. Чумак В. В. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів кримінальної поліції у країнах Балтії. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 2 (69). С. 189–196.

12. Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Департаменту поліції та прикордонної охорони Естонської Республіки. *Науковий вісник Дніпропетровського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3 (77). С. 25–30.

13. Чумак В. В. Європейський досвід реформування органів поліції (на прикладі Естонської Республіки). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 4 (72). С. 15–158.

14. Чумак В. В. Особливості діяльності муніципальної поліції в Литовській Республіці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4 (78). С. 47–52.

15. Чумак В. В. Правове регулювання державно-службових відносин у поліції Латвії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 4. С. 66–68.

16. Chumak V. V. Features of the police forces reform in Georgia. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 22. С. 92–94. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/12/chumak_22.pdf

17. Чумак В. В. Організаційно-правові питання діяльності підрозділу Литовської поліції по антитерористичних операціях «ARAS»: досвід та перспективи використання в Україні. *Право і безпека*. 2015. № 4 (59). С. 102–106.

18. Chumak V. V. Administrative and legal framework of anti-terrorist police units of the Baltic States (on the case of Estonia and Latvia). *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 25. С. 71–73. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/chumak_25.pdf

19. Чумак В. В. Завдання поліції в поліцейському праві сучасних держав. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 220–228.

20. Чумак В. В. Організаційно-правова модель діяльності поліції країн Балтії щодо протидії тероризму: перспективи реалізації позитивного досвіду в Україні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 3 (14). С. 22–32.

21. Чумак В. В. Департамент муніципальної поліції Естонської Республіки як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (89). С. 138–142.

22. Чумак В. В. Реформування національної поліцейської системи Литви: стратегічні напрями та результати. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 70–74.

23. Чумак В. В. Принципи та способи реформування поліції в Естонії. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 3 (84). С. 297–302.

24. Чумак В. В. Організація діяльності державного бюро розслідувань: світовий досвід та національна модель. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 116–121.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

25. Чумак В. В. Европейские принципы деятельности полиции и перспективы их использования в Украине. *Leges et Viata : междунар. науч.-практ. правовой журнал*. 2015. № 10/3. С. 81–85.

26. Чумак В. В. Задачи и принципы деятельности полиции Латвии и Украины: сравнительно-правовой анализ. *Осори Академия. Труды Академии МВД Республики Таджикистан*. 2015. № 4 (28) С. 29–33.

27. Чумак В. В. Правовое регулирование применения мер принуждения в Грузии и Украине: сравнительно-правовой анализ. *Журнал научных*

публикаций аспирантов и докторантов : ежемесячное науч. изд. 2015. № 12. С. 76–78.

28. Чумак В. В. Сравнительно-правовой анализ полномочий полиции Грузии и Украины. *Межнаучний журнал «ФІЛИМ – НАУКА» Костанайської академії МВД Республіки Казахстан імені Ширакбека Кабылбаева*. 2016. № 3 (50). С. 67–74.

29. Чумак В. В. Полицейская деятельность подразделений, которые входят в сферу управления МВД Украины: современное состояние и пути усовершенствования. *Осори Академия. Труды Академии МВД Республики Таджикистан*. 2016. № 3. С. 67–72.

30. Чумак В. В. Административно-правовой статус Министерств внутренних дел Литвы и Украины: задачи, функции, полномочия. *Межнаучний журнал ФІЛИМ – «НАУКА» Костанайської академії МВД Республіки Казахстан імені Ширакбека Кабылбаева*. 2016. № 4 (51). С. 58–64.

31. Чумак В. В. Административно-правовые основы кадрового обеспечения деятельности полиции стран Балтии (Латвия, Литва, Эстония). *Научный журнал «Власть и общество (История, Теория, Практика)» (Грузия) [Scientific magazine «Authority and Society. (History, Theory, Practice)»]*. 2018. № 4 (48). Т. 1. С. 99–108.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

32. Чумак В. В. Діяльність портової поліції в Латвійській Республіці: організаційно-правовий досвід та перспективи його використання в Україні // Юридична наука та практика у третьому тисячолітті : матеріали Міжнар. наук. конф. (Кошице, Словачька Республіка, 27–28 лют. 2015 р.). Кошице : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014. С. 111–113.

33. Чумак В. В. Діяльність спеціалізованих підрозділів поліції Литовської Республіки: деякі теоретичні та організаційні аспекти // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 5 берез. 2015 р.). Одеса : ОДУВС, 2015. С. 119–120.

34. Чумак В. В. Национальный стандарт подготовки кадров Латвийской полиции // Повышение квалификации и переподготовка управленческих кадров: проблемы и решение : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 6 ноября 2015 г.). Минск : Акад. МВД Республики Беларусь, 2015. С. 102–104.

35. Чумак В. В. Досвід організації та діяльності муніципальної поліції в Литовській Республіці // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18 груд. 2015 р.). Харків : ХНУВС, 2015. С. 161–164.

36. Чумак В. В. Превентивные меры и меры реагирования полиции на правонарушения в Грузии: опыт для Украины // Социально-психологические, уголовно-правовые и криминологические проблемы семейно-бытового

насилия : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Баку, Азербайджанская Республика, 29 февр. 2016 г.). Баку : Полицейская Акад. МВД Азербайджанской Республики, 2016. С. 351–352.

37. Чумак В. В. Зарубіжний досвід організації та діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів (на прикладі країн Балтії) // Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. С. 302–305.

38. Чумак В. В. Использование современного опыта Грузии в процессе реформирования органов внутренних дел Украины // Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для правоохранительных органов : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 7 апр. 2016 г.). Минск : Акад. МВД Республики Беларусь, 2016. С. 44–46.

39. Чумак В. В. Основні завдання поліції Латвії та України: порівняльно-правовий аналіз // Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 22–23 квіт. 2016 р.). Кіровоград : КІДМУ КПУ, 2016. С. 247–249.

40. Чумак В. В. Особливості законодавчого закріплення завдань поліції в державах – членах Європейського Союзу (на прикладі Литви) // Актуальні питання державотворення в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 трав. 2016 р.). Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. С. 294–296.

41. Чумак В. В. Принцип пропорційності у діяльності поліції Грузії // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 30 черв. 2017 р.). Харків : ХНУВС, 2017. С. 167–169.

42. Чумак В. В. Європейський досвід реформування правоохоронних органів (на прикладі Естонії) // Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.) : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 листоп. 2017 р.). Харків : ХНУВС, 2017. С. 310–312.

43. Чумак В. В. Реформування правоохоронної системи у Грузії: досвід для України // Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 листоп. 2018 р.). Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2018. С. 541–543.

44. Чумак В. В. E-police – as a new development for efficiency of politics activities in Estonia // Science progress in European countries: new concepts and modern solution : матеріали IV Міжнар. наук. конф. (Штутгарт, Німеччина, 28 груд. 2018 р.). Штутгарт : Центр наукових досліджень «Solution», ORT Publishing, 2018. С. 733–736.

АНОТАЦІЯ

Чумак В. В. Адміністративно-правові засади діяльності поліції Грузії, країн Балтії та України: порівняльний аналіз. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – право) – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2019.

Дисертацію присвячено визначенню сутності й особливостей адміністративно-правових засад діяльності поліції Грузії та країн Балтії. Уточнено поняття поліцейської діяльності, адміністративної діяльності поліції. Визначено основні європейські принципи діяльності поліції. Охарактеризовано завдання, функції та правові засади діяльності грузинської, латвійської, литовської та естонської поліції. Узагальнено сучасні форми та методи діяльності поліції Грузії та країн Балтії. Розглянуто новітні концепції поліцейського права у сучасних країнах та надано їм характеристику. Визначено організаційне та правове забезпечення функціонування поліції Грузії та країн Балтії, що є основою формування національної поліцейської системи Грузії та країн Балтії. Зазначено сучасний адміністративно-правовий статус поліції у Грузії та країнах Балтії, на основі чого було сформульовано адміністративну правосуб'єктність поліції як суб'єкта державної правоохорони та визначено принципи здійснення адміністративної діяльності. Проаналізовано адміністративно-правові засади превентивної та інтервенційної діяльності поліції Грузії та країн Балтії, що включають у себе роз'яснювально-профілактичну діяльність дільничних інспекторів і соціальне управління. Окреслено правові стандарти реалізації дільничним інспектором функції офіцера першого контакту (на прикладі естонської поліції). Розкрито сутність застосування примусових заходів поліцією Грузії та країн Балтії, а також підстави їх застосування. Проаналізовано адміністративно-правові засади кадрового забезпечення поліції Грузії та країн Балтії з урахуванням специфіки державно-службових відносин. Надано пропозиції щодо впровадження досвіду організації та діяльності поліції Грузії та країн Балтії в умовах реформування системи Міністерства внутрішніх справ України.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, поліція, поліцейська діяльність, європейські принципи, поліцейсько-правові доктрини, адміністративно-правовий статус, адміністративна правосуб'єктність, організаційне та правове забезпечення, роз'яснювально-превентивна діяльність, кадрова політика, службова кар'єра.

АННОТАЦИЯ

Чумак В. В. Административно-правовые основы деятельности полиции Грузии, стран Балтии и Украины: сравнительный анализ. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право (081 – право) – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2019.

Диссертация посвящена определению сущности и особенностей административно-правовых основ деятельности полиции Грузии и стран Балтии. Представлено авторское определение понятий «полиция», «полицейская деятельность», «административная деятельность полиции». Определены основные европейские принципы деятельности полиции, и обоснована возможность их введения в отечественное законодательство. Охарактеризованы задачи, функции и правовые основы деятельности грузинской, латвийской, литовской и эстонской полиции. Обобщены современные формы и методы деятельности полиции Грузии и стран Балтии. Отмечены особенности применения административного договора как современной формы административной деятельности полиции, определены особенности использования административного договора в Латвийской Республике. Охарактеризованы новейшие концепции полицейского права в современных странах мира. Акцентируется внимание на выделении полицейского права в самостоятельную подотрасль административного права.

Определено организационное и правовое обеспечение функционирования полиции Грузии и стран Балтии, являющееся основой формирования национальных полицейских систем Грузии и стран Балтии. Обозначен современный административно-правовой статус полиции в Грузии и странах Балтии, на основе чего была сформулирована административная правосубъектность полиции как субъекта государственной охраны правопорядка, и показаны принципы осуществления административной деятельности полиции.

Проанализированы административно-правовые основы превентивной и интервенционной деятельности полиции Грузии и стран Балтии, включающие в себя разъяснительно-профилактическую деятельность, превентивную деятельность участковых инспекторов и социальное управление. Охарактеризованы инновационные подходы к организации разъяснительно-профилактической деятельности в полиции Грузии и странах Балтии. Обозначено, что одним из инновационных подходов разъяснительно-профилактической деятельности является проведение информационной кампании против домашнего насилия, что является особенно актуальным и своевременным в связи с внесением последних изменений в Уголовный Кодекс Украины. Определены приоритетные направления разъяснительно-превентивной деятельности грузинской, латвийской, литовской и эстонской полиции. Среди которых: полицейское консультирование (оказание сервисных услуг), предотвращения домашнего насилия, разъяснительно-превентивная деятельность, защита детей и тому подобное.

Определены правовые стандарты реализации участковым инспектором функции офицера первого контакта (на примере эстонской полиции).

Отмечен переход современного понимания сущности деятельности участкового на офицеров первого контакта. Раскрыта сущность применения принудительных мер полицией Грузии и стран Балтии, а также оснований их применения. Представлено авторское определение категорий «использование» и «применение» оружия.

Проанализированы административно-правовые основы кадрового обеспечения полиции Грузии и стран Балтии с учетом специфики государственно-служебных отношений. Наданы предложения по внедрению опыта организации и деятельности полиции Грузии и стран Балтии в условиях реформирования системы Министерства внутренних дел Украины. Отмечена положительная сторона четкой детализации административно-правовых основ служебной карьеры в полиции Грузии и стран Балтии на уровне полицейского законодательства, ведь от правильного нормативного толкования административно-правовых основ служебной карьеры в полиции зависит уровень эффективности их деятельности, что влечет за собой высокие показатели уровня доверия населения к полицейским органам.

Ключевые слова: административно-правовые основы, полиция, полицейский деятельность, европейские принципы, полицейско-правовые доктрины, административно-правовой статус, административная правосубъектность, организационное и правовое обеспечение, разъяснительно-превентивная деятельность, кадровая политика, служебная карьера.

SUMMARY

Chumak V.V. Administrative principles of police activity of Georgia, Baltic States and Ukraine: a comparative analysis. – *Qualification scientific work as the manuscript.*

The thesis for a doctor of law degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to the definition of the nature and features of the administrative and legal foundations of the activities of the police of Georgia and the Baltic States. The concept of police activity and administrative activity of the police has been clarified. The basic European principles of police activity are defined. The tasks, functions and legal principles of the activities of the Georgian, Latvian, Lithuanian and Estonian police are described. The modern forms and methods of activity of the police of Georgia and the Baltic States are generalized. The latest concepts of police law in modern countries are reviewed and described. The organizational and legal support for the functioning of the police of Georgia and the Baltic States, which is the basis for the formation of the national police system of Georgia and the Baltic States, has been determined. The current administrative and legal status of the police in Georgia and the Baltic States is outlined, on the basis of which the administrative legal personality of the police as a subject of state law enforcement was formulated and the principles of administrative activity were defined. The administrative and legal principles of

preventive and intervention activities of the Georgian police and the Baltic States, including the outreach and prevention activities of district inspectors and social management, are analyzed. The legal standards for the implementation by the district inspector of the function of officer of the first contact (on the example of Estonian police) are outlined. The essence of the use of coercive measures by the police of Georgia and the Baltic States, as well as the reasons for their application are revealed. The administrative and legal principles of personnel support of the Georgia and Baltic States police are analyzed, taking into account the specifics of the civil service relations. Suggestions are made to implement the experience of organizing and operating the police of Georgia and the Baltic States in the context of reforming the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Keywords: administrative and legal framework, police, policing, European principles, police-legal doctrines, administrative-legal status, administrative and legal personality, organizational and legal support, educational-preventive activity, personnel policy, career .

Підписано до друку 23.09.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.